

ФОРМУВАННЯ ІГРОВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мовленнєва компетенція є однією з провідних базисних характеристик особистості, що формується у процесі її розвитку. Якщо розглядати Базовий компонент дошкільної освіти як теоретичну концептуальну основу державних вимог до мінімального необхідного рівня освіченості випускника дошкільного закладу, то саме під тим кутом зору ми розглядали і рівень мовленнєвої освіченості і вихованості дошкільнят. Базовий компонент мовленнєвого розвитку є кінцевим результатом розвитку на етапі дошкільного дитинства, комплексною характеристикою мовної поведінки дитини. Він виявляється у загальній культурі мовленнєвого спілкування, що є кінцевою метою у роботі з розвитку мовлення. Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти змістовим аспектом і кінцевим результатом мовленнєво-ігрової діяльності виступають різні види компетенції дітей. У педагогічній літературі подекуди рівнозначно використовують термін „компетенція” і „компетентність”. За словником, „компетентність (компетентний)” тлумачиться як наявність знань, що дозволяють висловлювати свій погляд на щось, свою авторську думку у конкретній справі. „Компетенція” – обізнаність особи в певній галузі. Відтак, ураховуючи вік дітей (дошкільний) ми будемо оперувати надалі терміном „компетенція”, який задіяно і в державному стандарті мовної освіти дошкільників.

Нами було визначено поняття „мовленнєво-ігрова компетенція” – це комплексна характеристика

особистості, полікомпонентний утвір, чинниками якого виступають діалогічна, монологічна, когнітивно-мовленнєва, виразно-емоційна, оцінно-етична, театральна-ігрова та ігрова компетенції.

Когнітивно-мовленнєва компетенція означає наявність певних знань у дитини з розвитку мовлення з різних розділів (словник, зв'язне мовлення, звукова культура, граматична будова) у межах програми вікової групи і здатність застосувати здобуті знання в ігровій діяльності.

Виразно-емоційна компетенція – уміння емоційно виконувати ігрові дії, емоційно передавати їх зміст у мовленні, дотримуючись адекватних засобів виразності; вдало поєднувати мовні та немовні засоби виразності, розігруючи різні ролі в ігровій діяльності.

Оцінювально-етична компетенція – це здатність дитини свідомо аналізувати поведінку однолітків, взаємовідносини під час мовленнєво-ігрової діяльності, уміння висловлювати своє ставлення до них, мотивувати свої моральні та естетичні оцінки.

Театральна-ігрова компетенція передбачає наявність у дітей вмінь і навичок самостійно розігрувати зміст знайомих художніх творів у театралізованих іграх, іграх-драматизаціях, іграх за сюжетами літературних творів, інсценувати твори в театральних виставах [2].

Ігрова компетенція – це сформованість у дітей ігрових дій, ініціативність, самостійність дітей в ігровій діяльності; творче відображення реальних і казкових

ситуацій; ініціювання і розгортання ігрового задуму і сюжету гри; вміння об'єднуватись з однолітками на основі ігрового задуму, рольової взаємодії, особистих уподобань; дотримання норм та етикету спілкування.

Викладені вище теоретичні позиції слугували основою для з'ясування рівнів розвитку у дітей ігрової компетенції, від сформованості яких залежить розвиток зв'язного мовлення дітей в мовленнєво-ігровій діяльності.

Критеріями ігрової компетенції було обрано:

- вміння дітей пояснити гру;

- самостійність та ініціативність в організації ігор та розгортання дітьми ігрового задуму і сюжету гри;

- творче відображення реальних і казкових ситуацій;

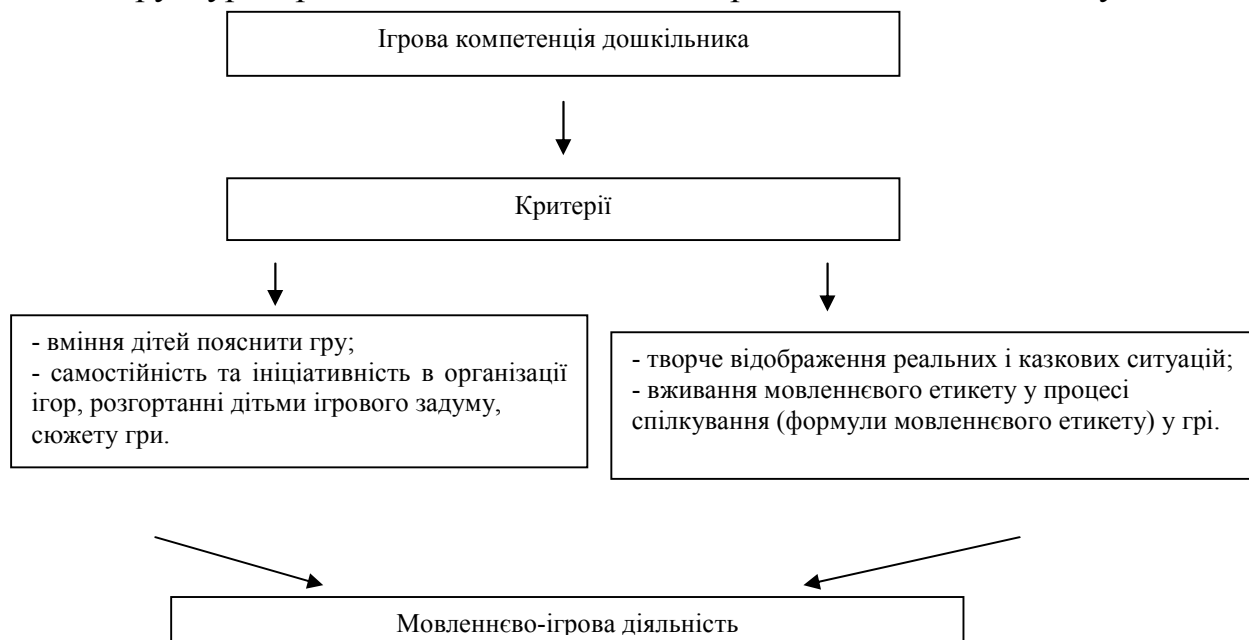
- дотримання мовленнєвого етикету спілкування (формули мовленнєвого етикету) у грі (Див. схему).

До кожного критерію нами було розроблено завдання. Проілюструємо окремими прикладами.

Критерії: *уміння дітей пояснити гру; самостійність й ініціативність в організації ігор, розгортанні дітьми ігрового задуму, сюжету гри.*

Схема

Структура ігрової компетенції дітей старшого дошкільного віку

Завдання: Подорож до країни ігор

Мета: з'ясувати вміння дітей самостійно відтворювати текст гри, пояснювати її іншим, організувати гру, розгортати сюжет гри.

Процедура виконання. Вихователь повідомляє дітям, що до них прийшов лист від господаря Країни ігор – Грайлика. Послухайте, що написав вам Грайлик. (Вихователь читає лист). - "Любі малята. У нашій країні сталося велике лихо. Під час буревію зникли

всі наші ігри. І сьогодні всі три ігральні зали нашої країни порожні. У першій залі зберігалися тексти ігор, у другій – пояснення до кожної гри, як потрібно грати, а у третій залі ми організовували ігри з дітьми і грали. Це була найвеселіша зала. Всі ми, мешканці Країни ігор, звертаємося до вас із проханням допомогти нам, приїдьте до нас – розкажіть і покажіть нам свої ігри, тоді наша країна оживе і мені знову буде весело". Влаштовують

3 зали із стільчиків. У першій залі – діти пригадували текст гри; у другій – пояснювали іншим, як грати в цю гру, а в третій – грали в ігри. Грайлик запрошує дітей в подорож: "Я запрошую вас, діти, до нашої Країни. Сідайте зручніше. Всі готові до подорожі (діти сідають на лаву і вирушають у подорож). Увага! Ми зупиняємось.

Варіант 1. Зупинка в першій залі: Дітям пропонують пригадати назву і текст своєї улюбленої гри. Грайлик на фланелеграфі ставить одну з

геометричних фігур. У кінці підсумовує: Ось, тепер ця зала вже не порожня. Гляньте скільки з'явилося ігор (показує на фланелеграф).

Варіант 2. Зупинка у другій залі: Грайлик просить дітей навчити його, як грати в цю гру, пояснити її.

Варіант 3. Зупинка у третій залі: Грайлик просить дітей пограти з ним в цю гру. Один із дітей (по черзі) організовує гру, пояснює її.

Кількісні дані щодо вміння дітей відтворювати текст, пояснювати й організовувати гру подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Відтворення і пояснення дітьми ігор (%)

Група	Знають текст		Поясн или прави льно	Неповне пояснення			Відмов ились поясни ти	Зуміли організу вати
	Адеква тно тексту гри	Слова замінн ики		Поясн или хід гри	Пояснил и правила гри	Показ али ігрові дії		
Е Г	40	26	-	8	16	8	28	2
К Г	42	30	-	6	14	10	26	-

Як засвідчує таблиця, не всі діти знали текст названих ними улюблених ігор. Так, в експериментальній групі змогли правильно і повно відтворити текст тільки 40% дітей (у контрольній – 42%). 26% дітей в експериментальній та 30% - у контрольній групах допускали помилки під час відтворення тексту. Ніхто з дітей, як з'ясувалося, не зміг пояснити правильно хід гри. Лише окремі діти пояснювали хід улюбленої гри (8% - в експериментальній та 6% - у контрольній групах), правила гри (16% - в експериментальній та 14% - у контрольній групах), показали окремі ігрові дії (8% дітей експериментальної та 10% - контрольної груп). Частина дітей (28% і 26% в обох групах) загалом відмовились пояснити гру. Їхня відповідь була "я не знаю, як".

Зазначимо, що тільки 2% дітей експериментальної групи змогли самостійно організувати улюблену гру.

Критерій: творче відображення реальних і казкових ситуацій.

Завдання: Оживи реальну та казкову ситуацію

Мета: з'ясувати вміння дітей старшого дошкільного віку розігрувати реальні і казкові (за змістом художніх творів) ситуації.

Матеріал: тексти знайомих оповідань і казок: „Коза-дереза”, „Лисичка сестричка та вовк панібрат”

Процедура виконання.

Варіант 1. Грайлик розповідає казку, дітям пропонується її інсценувати (Грайлик читає слова автора).

Варіант 2. Грайлик читає

оповідання дітям, пропонує його інсценувати.

Кількісні дані щодо творчого відображення реальних і казкових

ситуацій дітьми старшого дошкільного віку у грі подано в таблиці 2.

Таблиця 2

Розігрування дітьми казкових і реальних ситуацій (%)

Група		Розігрування казкових і реальних ситуацій					
№	ху д. тві р	Відтворення близько тексту	Творче відтворення тексту	Наявність ігрових дій	Самостійно організовує гру і розподіляє ролі	Організовує з допомогою	Не вміє розіграти текст
ЕГ	---	62	6	30	-	8	92
КГ	---	64	4	28	-	6	94

За даними таблиці видно, що діти старшого дошкільного віку не вміють творчо відтворювати добре знайомий текст казки чи оповідання. Наближено до тексту переказували тексти 62% дітей експериментальної 64% - контрольної груп. Зуміли самостійно творчо відтворити, як це потрібно для гри-драматизації, тільки окремі діти (6% - в експериментальній і 4% - у контрольній групах). Наявність ігрових дій було відзначено у 30% дітей експериментальної і 28% - контрольної груп.

З'ясувалось, що ніхто з дітей старшого дошкільного віку не зміг самостійно організувати, пояснити, розподілити ролі і розіграти текст гри. З допомогою вихователя, з його підказкою організували гру-драматизацію тільки – 8% дітей експериментальної і 6% - контрольної груп. Як бачимо з таблиці, 92% дітей експериментальної і 94% - контрольної груп не змогли самостійно розіграти текст знайомих художніх творів без допомоги вихователя, вони просто переказували знайомий текст.

Критерій: вживання дітьми

мовленнєвого етикету під час спілкування у грі (формування мовленнєвого етикету).

Завдання: „Грайлик на гостинах у дітей”.

Мета: з'ясувати вміння дітей використовувати формули мовленнєвого етикету у процесі спілкування в іграх.

Процедура виконання. Вихователь повідомляє дітей, що до них на гостини завітав Грайлик. Він прийшов запросити дітей поїхати з ним у Країну казок. Потрапити туди можуть лише ті діти, які виконають завдання.

Варіант 1. Грайлик читає текст, а діти продовжують незакінчені речення „До казкової Країни завітали гості з іншої планети. Вони ступили на землю і тихо привітались... (формула мовленнєвого етикету в ситуації привітання). Жителі країни радісно і голосно відповіли... Як же їх звати?, подумали мешканці країни, і один із них вирішив запитати... (формула мовленнєвого етикету в ситуації знайомства). Діти по черзі відповіли. Жителі країни були радісними і веселими. Вони попросили гостей залишитись і пограти з ними у гру,

проказавши... (формула мовленнєвого етикету – прохання). Діти разом із жителями казкової країни почали грати в цікаву гру. Але раптом Тарасик ненавмисне штовхнув Оленку. Він зупинивсь і вибачився, промовивши... (формула мовленнєвого етикету – вибачення). Гра продовжилась. Мешканцям країни сподобались діти і вони із захопленням сказали... (формула мовленнєвого етикету – комплімент). Аж ось уже час їхати додому. Діти чемно попросилися з мешканцями казкової країни і вирішили запросити їх до себе в гості... (формула мовленнєвого етикету – запрошення).

Варіант 2. Грайлик пропонує дітям познайомитись з мешканцем Країни казки та запросити його до себе на день народження. Діти поділяються на пари, одна дитина виконує роль мешканця казкової країни і будують діалог. Потім пари міняються місцями.

На основі кількісних результатів за кожним критерієм нами було виведено середній показник рівнів сформованості ігрової компетенції дітей: високий, достатній, середній і низький. Охарактеризуємо їх.

Високий рівень. Діти знають тексти ігор і адекватно їх відтворюють, не відволікаючись від тексту. Самостійно пояснюють хід і правила гри, показують ігрові дії, самостійно організують знайому гру з іншими дітьми. Самостійно і творчо розігрують казкові і реальні ситуації за змістом знайомих казок і оповідань: розподіляють ролі, добирають атрибути, домовляються про гру, розігрують текст. У процесі гри без нагадування використовують формули мовленнєвого етикету як у діалогічному, так і монологічному мовленні.

Достатній рівень. Діти знають текст гри, самостійно пояснюють хід,

правила гри і показують ігрові дії, проте організувати знайому гру з іншими дітьми їм не вдається. Розігрують казкові та реальні ситуації за змістом знайомих казок і оповідань: розподіляють ролі, добирають атрибути, розігрують текст. У ході гри як у діалогічному, так і монологічному мовленні використовуються всі формули мовленнєвого етикету, окрім компліменту.

Середній рівень. Діти при відтворенні тексту гри використовують слова заміники, пояснюють частково хід або правила гри, не можуть організувати гру. За допомогою дорослого розігрують казкові і реальні ситуації, відтворюють зміст близько до тексту, ігрові дії відсутні. У процесі гри використовують формули мовленнєвого етикету: вітання, прохання, знайомство як у діалогічному, так і монологічному мовленні.

Низький рівень. Діти не знають повністю текст гри, відмовляються пояснити та організувати гру. Не вміють самостійно розігравати текст казкової та реальної ситуації. Серед формул мовленнєвого етикету, при нагадуванні, використовують тільки вітання. Кількісні дані рівнів розвитку ігрової компетенції дітей старшого дошкільного віку подано в таблиці 3.

Таблиця 3

Рівні розвитку ігрової компетенції дітей

старшого дошкільного віку (%)

Гр уп и	Рівні розвитку ігрової компетенції			
	Висок ий	Достат ній	Серед ній	Низьк ий
Е Г	-	2	86	12
К Г	-	-	84	16

Таблиця засвідчує, що ніхто з дітей не досяг високого щабля розвитку ігрової компетенції за визначеними нами показниками. Тільки 2% дітей експериментальної групи ми змогли віднести до достатнього щабля. Переважна більшість дітей була на середньому рівні – 86% - в експериментальній і 84% - у контрольній групах і на низькому відповідно 12% і 16% дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 1999. – 62с.
2. *Богуш А.М.* Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія. – К.: Видавничий Дім „Слово”, 2004. – 376 с.

Аналіз експериментальних даних свідчить про те, що переважна більшість дітей перебувала на середньому і низькому рівнях розвитку ігрової компетенції.

Отже, подальшу роботу ми вбачаємо у запровадженні ефективної методики формування ігрової компетенції в мовленнєво-ігровій діяльності дітей старшого дошкільного віку.

Подано до редакції 15.01.07

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются уровни сформированности игровой компетенции детей старшего дошкольного возраста.

SUMMARY

The article considers the levels of development of the game competence of children of preschool age.